

A gyémántnál keményebb [szútra]

Fordította: Hamvas Béla

Gépiratban: 1955

In: *Az ősök nagy csarnoka I. India*, Budapest, Medio Kiadó. 2003.

Életműsorozat: 19. kötet. 383-413. oldal

Hallottam beszélni. A Magasztos abban az időben Szávatthiban tartózkodott Dzsétavana ligetben, Anáthapindiká kertjében, a barátok nagy társaságában, ezerkétszáz szerzetessel és sok magas bodhiszattvával.

A Magasztos reggel felöltözött, köpenyét és csészéjét elővette, Szávatthiba, a nagyvárosba ment, hogy alamizsnát gyűjtsön. Miután a Magasztos Szávatthiban alamizsnát gyűjtött és étkezését elvégezte, útjáról visszatért, köpenyét és csészéjét letette, lábát leöblítette, és a számára készített ülésre leült, lábát maga alá húzta, egyenes testtartásba helyezkedett, és eszméletét maga felé fordította. Ekkor sok barát lépett oda, ahol a Magasztos tartózkodott, kezükkel a lábát megérintve üdvözölték őt, jobb felé háromszor körüljárták, majd oldalt leültek.

Abban az időben a tiszteletreméltó Szubhúti a gyülekezethez újra eljött, és leült. Aztán ültéből felkelt, ruházatát egyik vállára vetette, jobb térdével a földre térdelt, összekulcsolta a kezét, a Magasztos felé nyújtotta, és így szólt:

– Csodálatra méltó Magasztos, igazán csodálni való, hogy a szent és megvilágosodott Tathágata a magas bodhiszattvákat kiváló kegyével milyen kegyelemben részesíti. Hogyan kell tehát, Magasztos, a jó családból való fiúnak vagy leánynak viselkednie, miután a bodhiszattva ösvényére lépett, 383 magatartása milyen legyen, és gondolatait miképpen képezze?

Mikor a tiszteletreméltó Szubhúti ezt mondta, a Magasztos így szólt hozzá:

– Jól mondod, Szubhúti, jól mondod. Úgy van, Szubhúti, úgy van, ahogy mondod, a Tathágata kiváló kegyével a magas bodhiszattvát kegyben részesíti, a Tathágata kiváló tanításával a magas bodhiszattvát tanításban részesíti. Ezért, Szubhúti, hallgass, és szívedet nyisd meg jól és helyesen. El fogom neked mondani, ha valaki a bodhiszattva útjára lépett, annak miképpen kell viselkedni, magatartása milyen legyen, és gondolatait miképpen képezze.

A tiszteletreméltó Szubhúti válaszolt a Magasztosnak, és így szólt:

– Úgy legyen, Magasztos.

Akkor a Magasztos így szólt hozzá:

– Ha valaki a bodhiszattva útjára lépett, annak gondolatait, Szubhúti, így kell alakítania: ahány lény csak él a lények e világában, a lény szó alatt értve tojásból, élve, sárból vagy csoda révén születetteket, alakban vagy alak nélkül, névvel vagy név nélkül, amennyire az ismert lények az ismert világban élnek, ezeket nekem a nirvána tökéletes világába mind meg kell szabadítanom. És miután a megszámlálhatatlan lényt így megszabadítottam, egyetlen lény sem szabadult meg. Miért? Mert ha valaki, Szubhúti, a lény gondolatát valóságnak tekinti, az nem nevezhető bodhiszattvának. 384 Miért? Mert, Szubhúti, nem nevezhető bodhiszattvának, aki a lény gondolatát, az élőlény gondolatát, az én gondolatát és a személy gondolatát valóságnak tekinti.

És tovább, Szubhúti: a bodhiszattva adományt ne adjon úgy, hogy külső tárgyat valóságnak tart. Adományt ne adjon úgy, hogy bármit valóságnak tart, adományt ne adjon úgy, hogy bármilyen alakzatot valóságnak tart. Adományt ne adjon úgy, hogy a hang, a szaglás, az ízlés, az érintés bármiféle módját valóságnak tartja. Éppen ezért, Szubhúti, a magas bodhiszattva adományt úgy adjon, hogy az indítóok gondolatát ne tartsa valóságnak. Miért? Mert a bodhiszattva, Szubhúti, aki adományt ad, anélkül, hogy bármit is valóságnak tekint, érdemei mértékének növelését nem könnyen meríti ki. Mit gondolsz, Szubhúti, a keleti égtáj terének mértékét könnyű kimeríteni?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos.

A Magasztos szólt:

– Ilyen módon, Szubhúti, aki bármit is valóságosnak tart, annak a bodhiszattva-érdemek növelését nem könnyű megtanulni. És így, Szubhúti, aki a bodhiszattva útjára lépett, ha ajándékot ad, az indítóok gondolatát ne tartsa valóságnak.

Mit gondolsz, Szubhúti, Tathágata a látható tulajdonságaiból megismerhető?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, Tathágata a látható 385 tulajdonságaiból egyáltalán nem ismerhető meg. Miért? Azért, mert amit a Tathágata látható tulajdonságnak tanított, az a valóságban nem látható tulajdonság.

Ezután a Magasztos így szólt a tiszteletreméltó Szubhútihoz: - Látható tulajdonság, Szubhúti, bárhol legyen is, valótlanság, ahol nem látható nem-tulajdonság van, az nem valótlanság. Ezért a Tathágata a nem-tulajdonságáról mint az ő saját tulajdonsága ismerhető meg. Ezután a tiszteletreméltó Szubhúti a Magasztosnak azt mondta:

– Valóban, Magasztos, lesznek itt lények a jövőben, az utolsó időkben, a végső percekben, az utolsó ötszáz évben, a jó törvény lehanyatlásának idejében, akik ha e gondolatot tanítják, az igazat meg tudják formálni?

A Magasztos szólt:

– Ne mondj ilyet, Szubhúti! Igen, a jövőben lesznek lények, az utolsó időkben, a végső percekben, az utolsó ötszáz évben, a jó törvény lehanyatlásának idejében, akik ha e gondolatot tanítják, meg tudják formálni az igazat.

És tovább, Szubhúti: lesznek a jövőben magas bodhiszattvák, az utolsó időkben, a végső percekben, a jó törvény lehanyatlásának idejében, lesznek erőteljes és jó és értelmes lények, akik mikor e szútra szavát tanítják, az igazság gondolatát meg tudják formálni. De ezek a magas bodhiszattvák, 386 Szubhúti, nem egyetlen Buddhát fognak szolgálni, és érdemeik mértéke nem egyetlen Buddha köré fog kristályosodni. Ellenkezőleg, Szubhúti, e magas bodhiszattvák sok százezer Buddhát fognak szolgálom, és érdemeik mértéke sok százezer Buddha alatt fog gyűlni, és ha e szútra szavait tanítják, egyek lesznek, és egyhitűek lesznek. A Tathágata ismeri őket, Szubhúti, Buddha szemével látja őket, és a Tathágata megérti, őket, Szubhúti, mert ezekben a magas bodhiszattvákban nyoma sem lesz a létezés gondolatának, sem az én gondolatának, sem az élőlény gondolatának, sem a lélek gondolatának. Nyoma sem lesz ezekben a magas bodhiszattvákban sem az ilyen, sem az olyan gondolatának. Nyoma sem lesz bennük, Szubhúti, sem az eszmének, sem a nem-eszmének. Miért? Azért, Szubhúti, mert ha az

ilyen, vagy az olyan gondolata számukra valóság lenne: valóság lenne az én számukra, valóság lenne a létezés, valóság lenne az élőlény, valóság a lélek. Miért? Azért, Szubhúti, mert a magas bodhiszattva sem ilyet, sem olyat nem ismer el. Ezért tanítja a Tathágata ezt a rejtett értelmű szót: annak, aki a tanítást ismeri, minden dolog olyan, mint a tutaj, minden dolgot fel kell adni, és sokkal inkább minden nem-dolgot.

S akkor a Magasztos így szólt a tiszteletreméltó Szubhútihoz:

– Mit gondolsz, Szubhúti, amit a Tathágata úgy ismer, hogy az a tökéletes legmagasabb tudás, van valami, amit a Tathágata ilyenek tanított? 387

Ezekre a szavakra a tiszteletreméltó Szubhúti így szólt a Tathágatához:

– Amennyiben én a Magasztos tanítását megértettem, nincsen semmi, amit a Tathágata úgy ismer, hogy ez a tökéletes legmagasabb tudás, és nincs semmi olyasmi, amit a Tathágata annak tanított. Miért? Azért, mert amit a Tathágata megismert és tanított, ésszel felfoghatatlan és szóval kifejezhetetlen. Nem dolog, és nem nem-dolog. Miért? Mert az, aki szentté vált, az a földi képességeken túllépett.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, ha a jó családból származó fiú vagy leány e millió és millió világgal betöltött teret a hét drágaság kincseivel megtölti, és azzal a szent és megvilágosodott Tathágatát megajándékozza, az a jó családból való fiú vagy leány tettének hatalmával növelni fogja érdemeinek mértékét?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, úgy van, az a jó családból való fiú vagy leány tettének hatalmával érdemeinek mértékét növelni fogja. Miért? Azért, Magasztos, mert Tathágata megtanította, hogy mi az érdemek mértéke, az érdemek valódi mértéke.

A Magasztos szólt:

– És ha, Szubhúti, a jó családból való fiú vagy leány e millió és millió világgal a szent és megvilágosodott Tathágatát megajándékozza, és valaki más a világ örök rendjéről szóló e beszédből 388 mindössze négysoros verset emel ki, és azt a többieknek tanítja és megmagyarázza, tettének hatalmával megszámlálhatatlanná és megmérhetetlenné növeli érdemeinek mértékét. Miért? Mert, Szubhúti, a szent és a megvilágosodott Tathágata tökéletes, legmagasabb tudását mutatja meg, és az áldott Buddhákat mutatja meg. Miért? Mert, Szubhúti, ha a Tathágata azt tanította, hogy a Buddha-tulajdonság Buddha-tulajdonság, valójában azt tanította, hogy nem-Buddha-tulajdonság. Ezért hívják Buddha-tulajdonságnak.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz most, Szubhúti, vajon az, aki a megvilágosodás folyamába lépett, gondolkozik-e úgy, hogy a folyamba való lépés gyümölcsét elértem?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalában nem, Magasztos, aki a megvilágosodás folyamába lépett, nem gondolkozik úgy, hogy a folyamba való lépés gyümölcsét elértem. Miért? Azért, Magasztos, mert egyáltalában nem ért el semmit. Ezért hívják úgy, hogy a megvilágosodás folyamába lépett. Nem ért el valamely alakot, vagy hangot, vagy illatot,

vagy érintést, vagy dolgot, amit meg lehetne ragadni. Ha az, Magasztos, aki a megvilágosodás folyamába lépett, azt gondolná, hogy a folyamba való lépés gyümölcsét elértem, fel kellene tételeznie, hogy van én, hogy van lény, hogy van élőlény, hogy van személy. 389

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, vajon az, aki már csak egyszer tér vissza, gondolkozik-e úgy, hogy elértem annak gyümölcsét, aki már csak egyszer tér vissza?

zubhúti szólt:

– Egyáltalában nem, Magasztos. Aki már csak egyszer tér vissza, nem gondolkozik úgy, hogy elérte annak gyümölcsét, aki már csak egyszer tér vissza. Miért? Mert nem egyéni lény, aki azt a fokot, hogy már csak egyszer tér vissza, elérte. Ezért hívják úgy, hogy már csak egyszer tér vissza.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, vajon az, aki már nem tér vissza, gondolkozik-e úgy, hogy elértem annak gyümölcsét, aki már nem tér vissza?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalában nem, Magasztos. Aki már nem tér vissza, nem gondolkozik úgy, hogy elérte annak gyümölcsét, aki már nem tér vissza. Miért? Mert nem egyéni lény, aki azt a fokot, hogy már nem tér vissza, elérte. Ezért hívják úgy, hogy már nem tér vissza.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, vajon a szent gondolkozik-e úgy, hogy a szentség gyümölcsét elérte?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, a szent nem gondolkozik úgy, hogy a szentség gyümölcsét elérte. És ha én, a Magasztos és a szent úgy gondolkoznék, 390 hogy a szentség állapotát elértem, fel kellene tételeznem, hogy van én, hogy van lény, hogy van élőlény, hogy van személy. És miért? A szent és megvilágosodott Tathágata annak jelölt meg engem, hogy ez az, aki mindenkit megelőzve az erényben lakik, és én, a Magasztos, a szent vagyok, aki minden szenvedélytől megszabadult. Én, a Magasztos, nem gondolkozom olyan módon, hogy szent vagyok, aki minden szenvedélytől megszabadult. Ha a Magasztos úgy gondolkozna, hogy a szentség állapotát elértem, akkor Tathágata nem az igazságot jövendölte volna meg, amikor azt mondta: Szubhúti, a jó család gyermekének nincs sehol lakása, ezért hívják úgy, hogy az erény lakója, az erény lakója, valóban.

A Magasztos így szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, van itt valami, amit a Tathágata, a szent és megvilágosodott Tathágata Dípankarától vett át?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalában nem, Magasztos, egyáltalában nincs semmi, amit a Tathágata, a szent és megvilágosodott Tathágata Dípankarától vett át.

A Magasztos szólt:

– Ha, Szubhúti, a bodhiszattva azt mondaná: világokat akarok teremteni, olyasvalamit mondana, ami valótlan. Miért? Azért, Szubhúti, mert amikor a Tathágata azt tanította: világok, világok, valójában azt tanította, nem-világok. Ezért hívják úgy, hogy világok.

391

Ezért, Szubhúti, az igazi bodhiszattva ilyen módon független értelmet formál, amely értelmet úgy formál meg, hogy annak egyáltalában ne legyen előfeltétele, ne legyen előfeltétele az alak, ne legyen előfeltétele a hang, sem az illat, sem az érintés, sem az, hogy meg lehet fogni. Példának mondanám, Szubhúti, hogy valakinek lehet teste, nagy teste, oly nagy, hogy térfogata olyan lehet, mint a királyok hegyéé, Merué. Azt gondolod, Szubhúti, akkor az ember is nagy?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, akkor az ember maga is nagy. Miért? Mert, Magasztos, ha a Tathágata azt tanította, hogy az én én, valóban akkor azt tanította, hogy nem-én. Ezért hívják ének.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, ha itt annyi Gangesz-folyó lenne, mint ahány homokszem van a Gangesz-folyóban, akkor a homokszemek száma nagy lenne?

Szubhúti szólt:

– A Gangesz-folyó homokszemeinek száma nagy lenne, sokkal több, mint e Gangesz-folyó homokszemeinek száma.

A Magasztos szólt:

– Azt mondom neked, Szubhúti, azt hirdetem neked, ha férfi vagy nő a hét drágasággal annyi világot töltene meg, ahány homokszem van a Gangesz-folyóban, és azt a szent és megvilágosodott Tathágatának ajándékozná, mit gondolsz, 392 Szubhúti, az a férfi vagy nő e tettének erejével emelné érdemeinek mértékét?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, az a férfi vagy nő tettének erejével emelné érdemeinek mértékét éspedig megszámlálhatatlanul és megmérhetetlenül.

A Magasztos szólt:

– És ha, Szubhúti, férfi vagy nő a hét drágasággal annyi világot töltene meg, ahány homokszem van a Gangesz folyóban, és azt a szent és megvilágosodott Tathágatának ajándékozná, és más jó családból való fiú vagy leány a Dharma e beszédéből csupán négysornyi verset emelne ki, és azt a többieknek megmagyarázná, és arra őket megtanítaná, tettének hatalma növelné érdemeinek mértékét, éspedig megszámlálhatatlanul és megmérhetetlenül?

És tovább, Szubhúti: a világnak az a része, amelyben a Dharmáról szóló e beszédet csupán négy sornyi versben kiemelve tanítaná, és magyarázná az istenek, az emberek és a szellemek egész világa részére, olyan lenne, mint egy oltár. Mit mondjunk hát arról, aki a Dharmáról szóló egész beszédet az utolsó szóig megtanulja, aki ismétli, aki megérti, és teljes értelmét másoknak átadja? Azt kellene mondani, hogy vele a legnagyobb csoda történt meg. És ezen a helyen ül, Szubhúti, a tanító, és a tudás hirdetői helyüket egymásnak adják.

E szavak után a tiszteletreméltó Szubhúti így szólt a Magasztoshoz: **393**

– A Dharmáról szóló e beszédet hogyan nevezzük, és hogyan tanuljuk meg?

A Magasztos így szólt a tiszteletreméltó Szubhútihoz:

– A Dharmáról szóló e beszédet, Szubhúti, észet meghaladó tudásnak kell nevezni, és ezen a néven kell megtanulni. Miért? Mert, Szubhúti, amit a Tathágata mint észet meghaladó tudást tanít, azt a Tathágata mint észet meg nem haladó tudást tanítja. Ezért hívják észet meghaladó tudásnak. És tovább, Szubhúti, mit gondolsz, van itt valami, amit a Tathágata tanít?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalában nem, Magasztos, nincs itt semmi, amit a Magasztos tanít.

A Magasztos szólt:

– És mit gondolsz ezután, Szubhúti, e millió és millió világok körében a földet nagy por lepi el?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, a földet nagy por lepi el. Miért? Mert, Magasztos, amit a Tathágata a földet ellepő pornak tanít, azt a Tathágata nem pornak tanítja. Ezért hívják földet ellepő pornak. És amit a Tathágata a világok körének tanít, azt a Tathágata a nem-világok körének tanítja. Ezért hívják a világok körének.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, a szent és megvilágosodott Tathágata a kimagasló ember huszonkét tulajdonsága alapján megismerhető? **394**

Szubhúti szólt:

– Egyáltalában nem, Magasztos, a szent és megvilágosodott Tathágata a kimagasló ember huszonkét tulajdonsága alapján nem ismerhető meg. Miért? Mert, amit Tathágata a kimagasló ember huszonkét tulajdonságának tanít, azt Tathágata a nem-tulajdonságnak tanítja. Ezért hívják a kimagasló ember huszonkét tulajdonságának.

A Magasztos szólt:

– Ha pedig, Szubhúti, férfi vagy nő minden napon önfeláldozást gyakorol annyiszor, ahány homokszem a Gangesz-folyóban van, és ha valaki más a Dharmáról szóló e beszédből csupán négy sornyi verset kiemel, és azt másnak megmagyarázza, és arra mást megtanít, valóban tettének hatalmával érdemeinek mértékét növeli, és pedig megszámlálhatatlanul és megmérhetetlenül?

Ekkor a tiszteletreméltó Szubhúti a Dharma hatalmától megrendültén könnyezni kezdett, és mikor könnyeit törölgette, így szólt a Magasztoshoz:

– Csodálatraméltó, Magasztos, különösen csodálatraméltó, hogy Tathágata a Dharma tanítását milyen teljességgel tanítja azon lények javára, akik az útra léptek, akik arra a legjobb útra léptek, amelyről, Magasztos, a tudást bennem fölkeltetted. Soha, Magasztos, a Dharma ilyen tanítását nem hallottam. Azokkal a bodhiszattvakkal, akik ezt a beszédet hallják és tanítják, és eszméiket eszerint építik fel, a legnagyobb csoda történik. Miért? Mert ami igaz eszme, az a nem-igaz 395 eszme, ezért tanítja a Tathágata, hogy az igaz eszme igaz eszme, valóban.

Nem csodálkozom, Magasztos, hogy a Dharmáról szóló e beszédet, amit tanítottál, megértem és felfogom. És azokkal a lényekkel, Magasztos, akik a jövőben élnek, az utolsó időkben, a végső pillanatban, a legutolsó ötszáz évben, a jó törvény lehanyatlásának idejében, akik a Dharma e beszédét tanulják, Magasztos, emlékeznek rá, felolvassák, és egymásnak magyarázzák, azokkal majd tényleg a legnagyobb csoda történik.

És mégis, Magasztos, azokban az ének sejtelve sem fog felébredni, a lények sejtelve sem fog felébredni, sem az élőlények, sem a személyek nem fog felébredni sem sejtelve, sem nem-sejtelve. Miért? Mert, Magasztos, az én eszméje nem eszme, a lény eszméje vagy az élőlény eszméje vagy a személy eszméje nem eszme. Miért? Mert a Magasztos Buddha minden eszme fölött áll.

E szavak után a Magasztos így szólt a tiszteletreméltó Szubhútihoz:

– Úgy van, Szubhúti, úgy van. Azokon a lényeken, Szubhúti, akik ezt a beszédet elolvassák, nem fog a zűrzavar vagy rémület, és nem nyugtalaníthatok, és azokkal a legnagyobb csoda történik. Miért? Mert, Szubhúti, amit a Tathágata az észtt messze túlhaladónak tanított, az az észtt nem meghaladó. És, Szubhúti, amit a Tathágata mint az észtt messze túlhaladónak tanított, azt tanította megszámlálhatatlan Buddha. Ezért hívják az észtt messze túlhaladónak. 396

És, Szubhúti, az észtt meghaladó vagy a türelem tökéletessége, ami a Tathágatára vonatkozik, tulajdonképpen észtt nem meghaladó. Miért? Mert, Szubhúti, amikor Kalinga király tagjairól a húst levagdalta, énemről nem volt eszmém, sem lényemről, sem élőlényemről, vagy személyemről. Miért? Mert, Szubhúti, ha akkor énemről eszmém lett volna, eszmém lett volna a bosszúról is. Nem volt eszmém a lényről, az élőlényről, a személyről, tehát nem volt eszmém a bosszúról sem. Miért? Mert, Szubhúti, emlékszem utóbbi ötszáz születésemre, amikor a türelem tanítója voltam. Ebben az időben szintén nem volt eszmém az énről, a lényről, az élőlényről, a személyről. Éppen ezért, Szubhúti, a magas szellemű bodhiszattva, miután minden eszmét félretett, elméjét a legmagasabb észtt meghaladó tudásig emeli. Elméjét így alakítja, és nem függ alaktól, hangtól, szagtól, tapintástól, vagy bármitől, amit meg lehet érinteni, nem függ semmilyen minőségtől, vagy bármi egyébétől. Miért? Azért mert a függés nem-függés. Ezért tanítja a Tathágata: bodhiszattva ne adjon semmit, ami valamihez tapad, ne adjon semmit, ha tapad alakhoz, hanghoz, szaghoz, tapintáshoz, vagy bármihez, amit meg lehet érinteni.

És tovább, Szubhúti, abban a tanításban, amiről a Tathágata gondolkozott vagy azt megértette, vagy arra feleszmélt, abban nincsen sem igazság, sem nem-igazság. És mint az ember, aki sötétbe lép, nem lát semmit, így a bodhiszattva 397 olyannak tekinthető, ha a tárgyokban elmerül, és a tárgyokban elmerülve adományt nyújt. Az viszont, akinek van szeme, és az éjszaka elmúltával világosodik, és a nap felkel, sok dolgot lát, úgy a bodhiszattva olyannak tekinthető, aki a tárgyokban nem merül el és a tárgyokban el nem merülve ad adományt.

És tovább, Szubhúti, ha a jó családból való fiú vagy leány a Dharma e beszédét tanulja, reá emlékezik, azt idézi és megéri és másnak elmagyarázza, azt, Szubhúti, a Tathágata Buddha-tudásával látja, Szubhúti, Buddha szemével látja. Minden ilyen lény, Szubhúti, érdemeinek mértékét teremti, és megtartja megmérhetetlenül és megszámlálhatatlanul.

És, Szubhúti, férfi vagy nő reggel feláldoz annyi életet, ahány homokszem a Gangeszben van, és ugyanezt teszi délben és este, és ha ilyen módon ezeknek az életeknek a száma meghaladja a százezerszer százmilliószor százbilliót, és ha valaki más a Dharma e beszédének hallása után nem lázad fel az ellen, akkor ez utóbbi tettének hatalma alapján érdemeinek mértékét megmérhetetlenné és megszámlálhatatlanná növeli. Mit szóljak arról, aki ezt, miután leírták, megtanulja és emlékszik reá, megéri, és másoknak kifejti?

És tovább, Szubhúti, a Dharmáról szóló e beszéd összehasonlíthatatlan és felfoghatatlan. És a Dharmáról szóló e beszédet a Tathágata azon lények a javára tartotta, akik a magasba vezető útra 398 léptek, és akik a legjobb útra léptek. És azokat, akik a Dharmáról szóló e beszédet megtanulják, és azokat, akik arra emlékeznek, és azt idézik és megéri, és egymásnak megmagyarázzák, a Tathágata Buddha-tudásával ismeri, Szubhúti, és Buddha-szemével látja. Mindezek a lények, Szubhúti, az érdemek mérhetetlen mértékét érik el, az érdemek összehasonlíthatatlan és megszámlálhatatlan, felmérhetetlen és minden mérték fölött álló mértékét érik el. Mindezek a lények, Szubhúti, egyöntetűen emlékeznek a legmagasabb tudásra, azt idézni fogják, és meg fogják érteni. Miért? Mert lehetetlen, Szubhúti, hogy a Dharmáról szóló e beszédet kishitű meghallhassa, vagy az, aki hisz az énben, a lényben, az élőlényben, a személyben. Lehetetlen, hogy a Dharmáról szóló e beszédet meghallhassa, akiben a bodhiszattva tudása nem ébredt fel, és az e beszédet megtanulja, és arra emlékezzék, azt idézze, és azt megéri. Ez a dolog lehetetlen.

És tovább, Szubhúti, a világnak azt a részét, ahol ezt a beszédet elmondják, az egész világ isteni és emberi és gonosz szellemei tisztelni fogják, és meghódolnak előtte, mint a szentség előtt.

Jó család fia vagy lánya, Szubhúti, aki ezeket a szútrákat itt meg akarja tanulni, aki emlékezetében kívánja tartani, idézni kívánja, megéri kívánja, szívére kívánja venni, másnak teljes értelmüket ki akarja fejteni, győzni fog, biztosan győzni fog. Miért? Azért, Szubhúti, mert ezek a 399 lények amennyi vétket előbbi életükben elkövettek, tettek, amelyeknek eredménye szenvedés volt, a lények e tettek fölött, mivel lényüktől függ, győznek, miután a Dharmát meglátták, a tetteket lerombolják, és a Buddha-tudást elérik.

Emlékszem, Szubhúti, a múltban megszámlálhatatlan és megszámlálhatatlanabb világév előtt a tiszteletreméltó és megvilágosodott Dípankarát, akiben örömet leltem, nem bántam meg, nyolcvannégyszer százezer világszázadra való Buddha követte. És ha, Szubhúti, ezekben az áldott Buddhákban örömet leltem, s akikben miután örömet leltem, nem bántam meg, és ha más oldalon az utolsó percek emberei, a végső ötszáz év népe, amely a jó Dharma lehanyaglásának idején él, ezeket a szútrákat itt meg kívánja tanulni, emlékezetében kívánja tartani, idézni kívánja és megéri kívánja, és másnak teljes értelmét ki akarja fejteni, Szubhúti, érdemeik mértékéhez viszonyítva előbbi érdemeik mértéke nem nő századrésszel, nem nő ezredrésszel, nem nő százezred-résszel, nem nő tízmilliomod-résszel, nem nő százmilliomod-résszel, nem nő tízmilliószor százezermillió világszázaddal. Nem bír el se számot, se törtet, se számolást, sem összehasonlítást, se megosztást, se megfelelést.

És ha, Szubhúti, a jó családból való fiú vagy leány érdemeinek mértéke, hogy e fiúk és leányok érdemeinek mértéke milyen magasra emelkedik, és az idők folyamán miképpen szilárdul 400 meg, közölném veled, ezt hallva a közönséges ember elméje megzavarodna, és értelme megbomlana. S újra, Szubhúti, újra mondom, mint ahogy a

Dharmának ez az értekezése, amelyet a Tathágata tanít, összehasonlíthatatlan és megfoghatatlan, jutalmának is megfoghatatlannak kell lennie.

A tiszteletreméltó Szubhúti a Magasztoshoz ekkor így szólt:

– Miképpen viselkedjék, milyen magatartást vegyen fel, és gondolatait miképpen idomítsa, aki a bodhiszattva ösvényére lépett?

A Magasztos szólt:

– Aki a bodhiszattva ösvényére lépett, gondolatait ilyen módon képezze: minden lényt meg kell szabadítanom a tökéletességbe, a nirvánába, és miután e lényeket megszabadítottam, senkit sem szabadítottam meg. Miért? Azért, Szubhúti, mert ha a bodhiszattva azt gondolja, hogy vannak lények, van létezés, van élőlény, van személy, nem nevezhető bodhiszattvának. Miért? Azért, Szubhúti, mert nincs senki, aki a bodhiszattva ösvényére léphetne.

Mit gondolsz Szubhúti, van valami, amit a Tathágata a legmagasabb tudásra vonatkozólag Dípankarától átvett?

Ekkor a tiszteletreméltó Szubhúti a Magasztoshoz így szólt:

– Magasztos, amennyire én a Magasztos tanításának értelmét fel tudom fogni, nincsen semmi, 401 amit a Tathágata, a szent és megvilágosodott, a legmagasabb és tökéletes tudásra vonatkozóan átvett.

Ekkor a Magasztos a tiszteletreméltó Szubhútihoz így szólt:

– Úgy van, Szubhúti, úgy van. Nincsen semmi, Szubhúti, amit a Tathágata a legmagasabb tökéletes tudásra vonatkozóan a szent és megvilágosodott Dípankarától átvett. És ha, Szubhúti, a Tathágata Dípankarától bármit is átvett volna, ez nem jósolta volna meg, mondván: fiú, a jövőben te leszel a szent és megvilágosodott Tathágata, akit Sákjamuninak neveznek. Mit jelent, Szubhúti, ez a név, Tathágata? Azonosságot jelent. Mit jelent Tathágata, Szubhúti? Apátlanságot és anyátlanságot jelent. Mit jelent Tathágata, Szubhúti? A dolgok lerombolását jelenti. Mit jelent Tathágata, Szubhúti? Azt jelenti, hogy valaki, akinek származása nincs sehol. Miért? Mert, Szubhúti, származás nélkül lenni a legfőbb cél.

Bárki mondja is a szent és megvilágosodott Tatháгатáról, Szubhúti, hogy a legmagasabb, tökéletes tudást ismeri, nem mond igazat, és rágalmoz engem, Szubhúti, igazságtalansággal, amit valaha tanult. Miért? Mert, Szubhúti, nincs olyasmi, amit a Tathágata a legmagasabb tökéletes tudásra vonatkozólag ismerhetne. És abban, Szubhúti, amit a Tathágata megismert, tanított, nincsen sem igazság, sem nem-igazság. Ezért a Tathágata azt tanítja: a létező Buddha-létező. Miért? Mert amit a 402 Tathágata, Szubhúti, tanításában valaminek mondott, azt tanításában semminek mondta, s ezért nevezett minden létezőt Buddha-létezőnek.

Valaki lehet, Szubhúti, test és nagy test.

A tiszteletreméltó Szubhúti azt mondta:

– Aki a Tatháгатарói azt állította, hogy valaki, aki test, valaki, aki nagy test, az, Magasztos, a Tatháгатáról azt állította, hogy testetlen, és ezért nevezte valakinek azt, aki test és nagy test.

A Magasztos így szólt:

– Úgy van, Szubhúti, és ha a bodhiszattva így szólna: minden lényt meg fogok szabadítani, nem lenne bodhiszattvának mondható. Miért? Van itt valami, Szubhúti, ami bodhiszattvának lenne nevezhető?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nincs, Magasztos, nincs itt semmi, ami bodhiszattvának lenne nevezhető.

A Magasztos szólt:

– Azok, akik a lényekről azt mondanák, hogy nem-lények, valóban lények, Szubhúti, a Tathágata szerint azt mondanák, hogy nem-lények, s ezért hívják őket úgy, hogy lények. Ezért mondja a Tathágata, hogy egyetlen lény sem én, egyetlen lény sem élő, egyetlen ember sincs, egyetlen személy sincs.

Ha, Szubhúti, a bodhiszattva azt mondaná: világokat fogok teremteni, olyat mondana, ami nem igaz. Miért? Mert amit úgy mondanak, hogy világok, valóban világok, Szubhúti, azt a Tathágata 403 szerint úgy mondják, hogy nem-világok, s ezért hívják úgy, hogy világok.

Bodhiszattva, Szubhúti, akinek hite, hogy minden dolog értelen, minden dolog értelen. Az hisz, az a szent, és a megvilágosodott Tathágata által magas bodhiszattvának nevezhető.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, van a Tathágatának testi szeme?

Szubhúti válaszolt:

– Úgy van, Magasztos, a Tathágatának van testi szeme.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, van a Tathágatának égi szeme?

Szubhúti válaszolt:

– Úgy van, Magasztos, a Tathágatának van égi szeme.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, van a Tathágatának tudásszeme?

Szubhúti válaszolt:

– Úgy van, Magasztos, a Tathágatának van tudásszeme.

A Magasztos szólt:

- Mit gondolsz, Szubhúti, van a Tathágatának Dharma-szeme?

Szubhúti válaszolt:

– Úgy van, Magasztos, a Tathágatának van Dharma-szeme. 404

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, van a Tathágatának Buddha-szeme?

Szubhúti válaszolt:

– Úgy van, Magasztos, a Tathágatának van Buddha-szeme.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, amennyi homokszem van itt a nagy Gangesz-folyóban, tanított annyit a Tathágata, amennyi homokszem van?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, úgy van, Szugata* [*Buddha egyik megnevezése], annyit tanított, amennyi homokszem van a nagy Gangesz-folyóban. Mit gondolsz, Szubhúti, ha itt annyi Gangesz-folyó lenne, ahány homokszem van a Gangesz-folyóban, és ha itt annyi világ lenne, ahány homokszem van ezekben a folyókban, vajon sok világ lenne?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, úgy van, Szugata, sok világ lenne.

A Magasztos szólt:

– Ahány lény csak él ezeken a világokon, én ismerem mind e lények gondolkodásának gyakorlatát. Miért? Mert, amit a gondolatok gyakorlásaképpen tanítottam, Szubhúti, azt a Tathágata a gondolatok nem-gyakorlásának tanította, és azt a gondolatok gyakorlásának hívják. Miért? Mert, 405 Szubhúti, a múlt gondolata nem észlelhető, a jövő gondolata nem észlelhető és a jelen gondolata sem észlelhető.

Mit gondolsz Szubhúti, ha a jó családból való fiú vagy leány e millió és millió világok körét a hét drágasággal megtöltené, és azt a szent és megvilágosodott Buddháknak ajándékozná, a jó családból való fiú vagy leány tettének hatalmával érdemeinek mértékét növelné?

Szubhúti szólt:

– Növelné, Magasztos.

A Magasztos szólt:

– Úgy van, Szubhúti, úgy van. A jó családból való fiú vagy leány tettének hatalmával érdemeinek mértékét növelné, és pedig megmérhetetlenül és megszámlálhatatlanul. Miért? Mert amit úgy tanítottam, hogy az érdemek mértéke, arról a Tathágata azt tanította volna, hogy az az érdemek nem-mértéke, ezért az az érdemek mértéke.

Mit gondolsz, Szubhúti, a Tathágata látható testének alakja szerint megismerhető?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, a Tathágata látható testének alakja alapján nem ismerhető meg. Miért? Mert amit a Tathágata a látható test alakjának tanított, azt a Tathágata a látható test nem-alakjának tanította, azért hívják a látható test alakjának.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, a Tathágata tulajdonságai alapján megismerhető? 406

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, a Tathágata nem ismerhető meg tulajdonságai alapján. Miért? Mert, Magasztos, amit a Tathágata tulajdonságnak tanított, azt a Tathágata nem-tulajdonságnak tanította, ezért hívják tulajdonságnak.

A Magasztos szólt:

– Azt gondolja a Tathágata magáról, Szubhúti, hogy a Dharmát tanította?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, a Tathágata nem gondolja magáról azt, hogy a Dharmát tanította.

A Magasztos szólt:

– Ha valaki azt mondaná, hogy a Tathágata a Dharmát tanította, olyat mondana, ami nem igaz. Miért? Mert, Szubhúti, amikor azt mondtam, a Dharma tanítása, a Dharma tanítása, nincs itt semmi, Szubhúti, amit olyan módon lehetne érteni, hogy a Dharma tanítása. Mit gondolsz, Szubhúti, van itt valami, amit Tathágata a legmagasabb tökéletes tudásnak ismer?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, nincs itt semmi, Magasztos, amit Tathágata a legmagasabb tökéletes tudásnak ismer.

A Magasztos szólt:

– Úgy van, Szubhúti, úgy van. Még a legkisebb dolgot sem fogja fel, és nem érti meg senki, azért nevezik ezt a legfelsőbb tökéletes tudásnak. Minden egy itt, Szubhúti, és nincs itt különbség, ezért 407 hívják ezt legmagasabb tökéletes tudásnak. Szabad vagyok önmagámtól, szabad vagyok a létezésről, szabad vagyok az élettől, szabad vagyok az éntől, ez a legmagasabb tökéletes tudás, mindenkor ugyanaz, és minden jóban ez a tudás van. Miért? Mert amit jó dolognak tanítottam, valóban jónak, Szubhúti, azt Tathágata nem-létezőnek tanította, s ezért nevezik jó dolognak.

Csillag, éjszaka, pislákoló fény,
látomás, harmat, buborék,
álomköd, villámfény, felhő,
– ebből készült a világ.

És ha, Szubhúti, férfi vagy nő a hét drágakőből olyan halmazt gyűjt, mint a Meru, a hegyek királya, a milliószer millió világok terében, és azt ajándékol a szent és

megvilágosodott Tathágatának ajándékozza, és ha a jó családból való fiú vagy leány a Dharma értekezéseiből merítve ezt az ész meggaladó tudást egyetlen gáthában, mindössze négy sorban tanítja, akkor, Szubhúti, érdemeinek mértékét még egyetlen századrészben sem éri el, egyetlen ezredrészben, egyetlen százezredrészben, egyetlen százezer világev tízmilliomodrészében sem éri el. Nem tud elviselni sem számot, sem törtet, sem számolást, sem összehasonlítást, sem megosztást, sem megfelelést.

Mit gondolsz, Szubhúti, gondolja a Tathágata azt, hogy lényeket szabadítottam meg? Ne gondolj ilyet, Szubhúti. Miért? Mert nincs itt lény, 408 Szubhúti, akit a Tathágata megszabadíthatott volna. És ha lenne lény, Szubhúti, akit megszabadíthatott volna, akkor a Tathágata valóságnak tartaná az élőlényt, valóságnak tartaná a lelket. S amit úgy hívnak, Szubhúti, hogy az én valósága, azt Tathágata úgy tanította, hogy nem-valóság. Ezt kell tanítani a gyermekeknek és a tudatlanoknak, és aki gyermekeket és tudatlanokat tanít, Szubhúti, azokat a Tathágata mint nem-létező lelkeket tanítja, s ezért nevezik azokat gyermekeknek és tudatlanoknak.

A Magasztos szólt:

– Mit gondolsz, Szubhúti, Tathágata megismerhető látható tulajdonságaiból?

Szubhúti felelt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, Tathágata nem ismerhető meg látható tulajdonságaiból.

A Magasztos szólt:

– Jól van, Szubhúti, jól van. Úgy van, Szubhúti, úgy van, ahogy mondd, a Tathágata látható tulajdonságaiból nem ismerhető meg. Miért? Azért, Szubhúti, mert ha a Tathágata látható tulajdonságaiból megismerhető lenne, a kerékforgató király is Tathágata lenne. A Tathágata tehát látható tulajdonságaiból nem ismerhető meg.

A tiszteletreméltó Szubhúti most így szólt a Magasztoshoz:

– Amennyiben a Magasztos tanításának értelmét felfogtam, a Tathágata látható tulajdonságaiból nem ismerhető meg. 409

Ekkor a Magasztos ezt a két gáthát mondta:

– Aki engem alakomban látott, aki engem hangommal hallott, rossz úton igyekszik velem találkozni. Buddha csak a Dharmában látható, és az emberek számára Dharma-testben él. A Dharma pedig az ész számára nem tehető megérthetővé.

– Mit gondolsz, Szubhúti, a Tathágata a látható tulajdonságokból a legmagasabb tudást megismerte? Ne gondold, Szubhúti. Miért? Mert, Szubhúti, a legmagasabb tökéletes tudást a Tathágata nem a látható tulajdonságokból ismerte meg. Senki se legyen, Szubhúti, aki azt állítja neked, hogy bármely dolog lerombolását vagy megsemmisítését hirdette az, aki a bodhiszattva útjára lépett.

És ha, Szubhúti, a jó családból való fiú vagy leány annyi világot töltene meg a hét drágakövel, ahány homokszem van a Gangesz-folyóban, és azt a szent és megvilágosodott Tathágatának ajándékozná, és ha bodhiszattvák önmegtágadó kietartásával a nem-teremtett dolgokat elsajátítaná, vajon ez utóbbi lenne az, amely erőfeszítésének nagyságával érdemeinek mértékét megmérhetetlenül és kiszámíthatatlanul megnövelné?

Az érdemek mértékének számontartása azonban, Szubhúti, a bodhiszattvához nem méltó.

A tiszteletreméltó Szubhúti így szólt:

– Az érdemek mértékét a bodhiszattva ne tartsa számon?

A Magasztos szólt:

– Ne tartsa számon, azt mondom, ne tartsa 410 számon. És tovább, Szubhúti: ha valaki azt mondaná, a Tathágata jött és ment és állt és ült és feküdt, az, Szubhúti tanításomat nem értette meg. Miért? Mert a Tathágata szó olyasvalamit jelent, ami nem megy sehová, nem jön sehonnan, ezért hívják szent és felébredett Tathágatának.

Ezután a tiszteletreméltó Szubhúti így szólt a Magasztoshoz:

– Lesznek itt, Magasztos, lények a jövőben, az utolsó időkben, a végső pillanatokban, az utolsó ötszáz évben, a jó törvény lehanyaglásának idejében, akik, ha ezt az igaz törvényt hallják, hinni fognak?

A Magasztos szólt:

– Nem lesznek azok sem lények, Szubhúti, sem nem-lények. Miért? Mert, Szubhúti, akiről azt tanítottam, hogy lények, azokról a Tathágata azt tanította, hogy nem-lények, ezért hívják őket úgy, hogy lények.

És azután, Szubhúti, ha a jó családból való fiú vagy leány, ahány porszem van e millió és millió világokban, e porszemeket mind világokká változtatná, s ezeket mérhetetlen hatalommal ismét finom porszemekké, kicsinyenél kisebb porszemekké változtatná, azt gondold, Szubhúti, hogy ez sok porszem lenne?

Szubhúti szólt:

– Úgy van, Magasztos, igen sok porszem lenne. Miért? Mert, Magasztos, ha azt mondanád, hogy sok porszem, a Magasztos nem mondaná, 411 hogy sok porszem. Miért? Mert amit a Tathágata úgy tanított, hogy sok porszem, azt úgy tanította, hogy a nem-világok köre, ezért hívják úgy, hogy milliószor millió világok köre. Miért? Mert, Magasztos, ha lenne itt világok köre, akkor lenne az anyagban való hit. És amit a Tathágata úgy tanított, mint az anyagban való hit, azt Tathágata úgy tanította, hogy az anyagban való nem-hit. Ezért hívják anyagban való hitnek.

A Magasztos szólt:

– Az anyagban való hit, Szubhúti, említésre sem méltó, és ki sem mondható. Nincs se dolog, se nem-dolog, és ezt tudják már a gyermekek és a tudatlanok is. Miért? Mert, Szubhúti, ha valaki azt mondaná, hogy Tathágata azt tanította, az ében való hit, a lényben való hit, az életben való hit, a személyben való hit, az a valót mondaná?

Szubhúti szólt:

– Egyáltalán nem, Magasztos, egyáltalán nem, az nem mondana valót. Mert, Magasztos, amit Tathágata úgy tanított, hogy ében való hit, azt Tathágata a nem-hitnek tanította, ezért hívják ében való hitnek.

A Magasztos szólt:

– Így kell tehát, Szubhúti, értelmezni, és így kell látni, és így kell hinni annak, aki a bodhiszattva ösvényére lépett. És ilyen módon kell értelmezni és látni és hinni, hogy az ember ne higgyen sem a dolog gondolatában, sem a nem-dolog gondolatában. Mert megmondattott, a dolog 412 gondolata a dolog gondolata, és ezt a Tathágata úgy tanította, hogy a dolog nem-gondolata.

Ha pedig, Szubhúti, a magas szellemű bodhiszattva a megérthetetlen és megszámlálhatatlan világok körét a hét drágasággal megtöltené, és a szent és megvilágosodott Tathágatának ajándékozná, és ha a jó családból való fiú vagy leány a Dharmáról szóló e beszédből, az észtt meghaladó tudás tanításából kiemelne négysornyi verset, megtanulná, ismételné, megértené és másoknak megmagyarázná, ez utóbbi tettének hatalmával érdemeinek mértékét megmérhetetlenné és megszámlálhatatlanná növelné. És miképpen magyarázná?

Mint az égen:
csillag, éjszaka, pislákoló fény,
látomás, harmat, buborék,
álomköd, villámfény, felhő,
– ebből készült a világ.

Így magyarázná. Ezért mondtam: Magyarázd meg.

Elragadtatásában a Magasztos így szólt. Szubhúti és a barátok, az apácák, az idegen hallgatók és asszonyok, a bodhiszattvák, az istenek, az emberek, az elkárhozottak és a mennybeliek a Magasztos tanítását hódolattal köszöntötték.

Tiszapalkonya, 1955.

413

A GYÉMÁNTNÁL KEMÉNYEBB (1955)

Kommentár: Hamvas Béla

In: *Az ősök nagy csarnoka I. India*, Budapest, Medio Kiadó. 2003. Életműsorozat: 19. kötet. 367-382. oldal

A *Vadzsraccséddiká* nem hiteles Buddha-beszéd még olyan értelemben sem, mint a közismert rövidebb vagy hosszabb gyűjtemény sok darabja. A Buddha-beszédeket a Magasztosnak a nirvánába való átmenetele után írták le, és hitelességük stílushitelesség. Aki valaha ilyen beszédet olvasott, tudja, hogy miről van szó. Utánozhatatlan hang az, ahogy a Magasztos beszél kifogyhatatlan lélegzettel az élet szenvedésének elviseléséről olyan tudás birtokában, amely nem bírálható, mert az az, ami az embert bírálja. A *Vadzsraccséddiká* ékesszólása szárazabb és merevebb, teóriája viszont világosabb. Minden valószínűség szerint a mahájána olyan mestere írta, elég későn, aki Buddha egész tanítását igen jól ismerte, és azt egyetlen gondolat tömény egységében kívánta elmondani. A kvintesszencia tökéletes, és többet mond, mint amennyit az ember vár. Itt nemcsak Buddha tanításáról van szó csupán, hanem arról is, hogy az miképpen érintkezik szükségképpen azzal a régebbi hindu hagyománnyal, amellyel Buddhát szembe szokták állítani azok, akik úgy vélik, hogy a buddhizmus az indiai hagyományban ugyanaz a szakadás-jelenség, mint az európai kereszténységben a reformáció.

A legutóbb Heinrich Zimmer a hindu filozófiáról írt könyvében a buddhizmus eredetéről az 367 eddig ismerteknél kézenfekvőbb elméletet állított fel. Mindenki tudta, hogy Buddha nem a Védántából, az indiai hagyomány bázisából, hanem a szánkhjából indult ki. Zimmer most azt mondja, hogy a szánkhja és így a buddhizmus eredete nem is hindu,

hanem esetleg dravida, és maga a teória mindenesetre az árjának Indiába való behatolását megelőző időből származik. Az árják, amikor India földjét elfoglalták, a szánkhját már ott találták. Később ez és a Védánta egymást többféleképpen megfestette úgy, hogy a kétféle metafizika egymástól elemeket vett át, viszont önálló jellegét mindegyik megtartotta. A szánkhjából bontakozott ki a jóga, később a buddhizmus számos eleme, mivel a buddhai hagyomány a Védánta és a hinduizmus lélek-konceptióját elvetette. Lehet, ezért történt, hogy Buddha tanítása az árja Indiában soha gyökeret nem vert, és mialatt Kínában, Japánban és Tibetben elterjedt, a hinduk között úgyszólván nyoma sem maradt.

A hindu Védánta-hagyománynak sok műve van, amelyben a szánkhja, vagy buddhista hatás érezhető. A Vadzsraccsédiká viszont olyan buddhista könyv, amely lényeges gondolatokat vesz át a Védánta-hagyományból. Már maga a fő tétel olyan, hogy az az árja hagyomány mindig legfontosabb állításainak egyike volt, és az később Sankara Védánta-kommentárjának alapgondolata lett. A Védánta nem vallás és semmi köze a filozófiához. Nem tartalmi tudást közöl, hanem 368 módszert nyújt, amellyel az ember tudatának szerkezetét meg tudja változtatni. A folyamatot megvilágosodásnak, a Védánta nyelvén vidjának, vagyis felébredésnek nevezik. Ez a Vadzsraccsédiká témája is. Sankara a felébredést úgy határozza meg, hogy mialatt megtörténik, nem történik semmi. Minden marad a régi, a fa fa marad ablakom előtt, és a madár ott ül az ágon, én pedig szobámból látom, mögötte a kék égbolt, és süt a nap. Vagyok és maradtam, aki voltam, és a világ is az, ami volt. Csak éppen a fa nem fa többé, a madár nem madár, a nap nem nap, és én nem vagyok többé én. Egy pillanat tizezredrészére le tudtam dobni és el tudtam felejtani és ki tudtam hajítani mindazt, amit láttam és tanultam és hallottam, és emlékeimet és kívánságaimat és szenvedélyeimet és becsvágyamat, és mindazt, ami személyes énem világa és élete, és tudatom ugyanarra a pillanatra tizezredrészére, mint a zen mestere mondja, anyaszült meztelen tudott lenni és ebben a szüzességben a valóságról egyetlen érintést tudott nyerni. Ez a vidjá.

A Vadzsraccsédiká szó értelemhű fordítása az, hogy a gyémántnál keményebb. Vagyis az a tört pillanat, amely alatt a valóságról való tudásra szert tettem, és amely alatt tudatom szerkezete úgy változott meg, hogy felébredtem, más szóval a valóság felismerésére való érzékenységet megszereztem, az a lényem középpontjában elmúlhatatlanul, mint a gyémántnál keményebb mag helyezkedett 369 el. Nem törheti össze sem sorscsapás, sem betegség, sem halál, sem újra testet öltés. Újabbán a modern ember sokat adna azért, ha ezt a beavatást le tudná leplezni. Nem győzik eleget magyarázni. A feltevés az, hogy az ember tudatos konkrét élőlény, természeti adottságokkal az életbe beleszótt individuális én, de ugyanakkor az ember személyes hordozója olyan tudatán kívül eső tudatalatti és fölötti meg nem mérhető láthatatlan erőknek, amelyek tudatos énjéhez nagyságukban és hatalomban úgy viszonyulnak, mint az Antares egy földi mákszemhez. A sajátságos azonban az, hogy az emberek hasonlíthatatlan többsége erről a benne levő Antares-ről soha sejtelmet sem szerez. Csak igen kevesen vannak, és minden időben igen kevesen voltak, akik a tudatos én és a transzcendens valóság közötti függönyt ugyan egy pillanatra sem tudják elhúzni, és a függöny elhúzása nyomán a tudat alatt és fölött levő valóságról ugyan nem tudnak tapasztalatot szerezni, de erről a tapasztalatról valami homályos sejtelmük mégis van.

A hindu metafizika az anyagi világnak nem tulajdonít teljes értékű valóságot. Erre a fogalomra, hogy anyag, a szanszkritban nincs is szó. A anyagvilág körére általában a szamszkárát használják, ami annyit jelent, mint a világot létesítő ok következménye, vagyis ami a dolog gondolatából következik. Viszont a Vadzsraccsédiká azt írja, hogy „a dolog gondolatában való hit ki sem mondható”. Vannak, akik a szamszkárát gondolatcsökevénynek 370 fordítják. Valami, ami megindult valami felé, de útjában megállt, és visszafordult, és meggömbült. Ez a „falsot kapott” gondolat, amely nem ért célba. Mondjuk gondolatnyomorék. Mindenesetre olyan, amit az ember nem létező dologról, vagy a legjobb esetben olyan nem teljes értékű realitásról alkotott, amellyel nem érdemes foglalkozni, mert a létezésre komoly hatása nincs. „Minden dolgot fel kell

adni és sokkal inkább minden nem dolgot." A hindu hagyomány az újkori Európától lényegesen eltér abban, hogy a világot nem tekinti valóságnak. „A világ nem világ, ezért világ." Egész Európa rejtett axiómája, hogy a világnak embertől független létezése van, és ez az elhallgatott tétel, amelynek feltételezéséből egészen kevés kivétellel minden európai gondolkozó elindul. A hindu hagyomány gondolkozása, mint a Vadszraccsédiká megfogalmazza olyan „független értelmet formál, amelynek nincs előfeltétele". Ma ezt úgy mondjuk, hogy annak, amit mond, nincs titkos axiómája. India nem tart megbízhatónak semmiféle olyan ismeretet, amit nem az a bizonyos anyaszült meztelen tudat szerez. Minden dolgot fel kell adni. A világ nem világ. Az anyagban való hit ki sem mondható. „Látomás, harmat, buborék, álmköd, villámfény, felhő, ebből készült a világ."

De nemcsak minden dolgot kell feladni, hanem minden nem dolgot is. Amit ma itt Európában szellemi és pszichológiai világnak mondanak, 371 annak realitása éppen olyan bizonytalan, mint az anyagé.

Nincsen bennem én, *atta na mé ti*. „Aki az én, az élőlény, a személy gondolatát valóságnak tartja, nem tekinthető bodhiszattvának." Harmat, buborék, felhő, álom. *We are such stuff as dreams are made of*, ahogy Shakespeare mondja a Viharban. Az anyag merő tükörképe az egyetlen létezőnek. De a szellem és a lélek éppen olyan tükörképe. Minden dolgot fel kell adni, de minden nem dolgot is fel kell adni. Az anyagban való hit ki sem mondható. Aki anyagról, vagy szellemről beszél, hangosan álmodozik. „Az én, a lény, a személy gondolatának nincs valósága." Mindez csupán szamszkára, vagyis gondolatcsökevény, amelynek a valósághoz nincsen köze. Mindez valamilyen apriori feltétel, szamszkára következménye. Aki a valóságot komolyan veszi, az olyan értelmekeket formál, amelyeknek nincsen előfeltételük. Óvakodjunk a rejtett axiómáktól. A szellemben és a lélekben való hit pedig semmi egyéb, mint rejtett axiómának, a gondolkodás tudomásul nem vett előfeltételének következménye, amelyet az ember vizsgálat és kritika nélkül elfogad és igaznak tart. Az anyaszült meztelen tudat a szellemet és a lelket nem ismeri.

– Mindezt a nyelv nagyon nehezen fejezi ki. A szavak, és pedig az újabb nyelvek szavai sokkal inkább, mint a régebbieké, minden esetben a külső tárgyakra tapadnak, illetve a külső világ 372 valóságának hallgatólagos elismeréséből indulnak ki. Ezért, aki ezt a korrump nyelv hiteles ismeretforrásnak tekinti, a külső világnak az embertől független valóságát önkéntelenül el kell fogadnia. Ha a külső világ teljes értékű valóságát nem vagyok hajlandó elfogadni, nem tehetek mást ezen a nyelven, minthogy tagadom. Ez pedig nem jelent sokat. Az eredeti helyzetet azonban ezzel a tagadással meg sem tudom érinteni. Nem maradhatok tagadásban. Pozitívnak kell lenni. A szavakat olyan módon kell alkalmaznom, hogy nem a külső világ valóságát tagadom, hanem a valóság hallgatólagos elismerését olyan formulával vonom kétségbe, ahogy a Vadszraccsédiká teszi, amikor azt mondja, hogy „az én nem én, ezért én". „A világ nem világ, ezért nevezik világnak." E kettős paradoxonnak semmiféle grammatikai értelme nincs ugyan, de aki hallja, abban az a gyanú ébredhet, hogy a játék mögött, amit ez a kifejezés-szerkezet jelent, valami másféle tudatszerkezet van, amely a valósággal más viszonyban áll. Az anyaszült meztelen tudat kifejezési formája a paradoxon. Európában erről egyedül Cusanus tudott, senki más.

A Vadszraccsédiká a paradoxon és az azonosság egységéből keletkezett gondolati aktust úgy hívja, hogy ez az ész megahaladó tudás. Ugyanekkor e szűzi tudat alapállása, a beszéd szerint az *ékacsitta*, a közvetlen szemlélet. Az ész megahaladó tudás persze az ész nem meghaladó tudás, 373 amely nem tudás, mert semmi nem történik, és ez, ami nem történik, ez a létező, ami a nem létező, ezért nevezik létezőnek. Nincs benne semmi igazság, sem nem igazság. Ebben a logikában a vonzatok nem olyanok, mint a racionális logikában. Olyan gondolatszövevény ez, amely paradoxonokat és azonosításokat kapcsol össze. Ez az ész megahaladó tudás gondolkodás-technikája az anyaszült meztelen tudat közvetlen valóság-tapasztalatából fakadó gondolkodás, amely nem valamely rejtett és be

nem vallott axiómából indul ki, hanem minden gondolati aktusban ékacsitta, vagyis újra meg újra a tudat alapállásából lép elő. Ez a logika szamszkára-mentes, más szóval nem használ gondolatcsökevényt. „Minden dolgot fel kell adni, sokkal inkább minden nem dolgot.” Nem álmokat és látomásokat és felhőket akarok megismerni, hanem a valóságot, és nem tükörképet akarok megbámulni, hanem a valóságot akarom realizálni. Nem világnézetet akarok konstruálni, hanem a tudat szerkezetét akarom megváltoztatni. Nem filozófus akarok lenni, hanem a gyémántnál keményebb tudást akarom megszerezni. A szamszkára-mentes logikát eksztázis-logikának kell nevezni, és pedig annak kell nevezni azért, mert szamszkára-mentes, nem dolgozik gondolatcsökevényekkel, amelyek akár az anyagi, akár a szellemi világ hallgatólagos elismeréséből, és éppen ezért minden esetben dolgokból indul ki, hanem olyan értelmeket formál, amelyeknek 374 nincs előfeltételük, és amelyekre támaszkodnak, egyes-egyedül az anyaszült meztelen tudat, vagyis az alapállás. Ez az, ami kívül esik a világon, és kívül esik az énen, és ezért eksztatikus. Minden dolgot fel kell adni, sokkal inkább minden nem dolgot. Nincsenek előfeltételek. Közvetlen szemlélet van, a világon és az énen túl levő ékacsitta, az ész megahaladó tudás. Ez az eksztázis-logika.

A szamszkára-világ nem lényeges világ, hanem a dolgokról alkotott fogalmak világa, olyan fogalmaké, amelyeknek helyességét nincs alkalmam ellenőrizni, de irányukban bizalmatlan vagyok, és pedig minden joggal annak kell lennem, mert azok rejtett előfeltételekből keletkeztek, és könnyen lehet, hogy azokat nem létező dolgokról alkottam. „Itt most nyoma sincs az én, a lét, a világ, a lélek gondolatának.” „Sem eszme, sem nem eszme.” A gondolatokat hiába vizsgálom és ellenőrzöm és tisztítom. A műveleteket hiába építem ki ezaktnak. Az egyetlen, amit tehetek, hogy minden hallgatólagos előfeltételtől eltekintek, és a közvetlen szemléletet realizálok. A közvetlen szemlélet megvalósításának pedig egyetlen módja van, hogy az alapállásra helyezkedem, vagyis realizálok a szűzies tudatot. Aki ezt megtette, nem tett semmit. Aki elérte, nem ért el semmit. Nem történt semmi. Aki ezt látja, nem lát semmit, és eléri azt, ami a gyémántnál keményebb.

A Vadzsraccsédiká bodhiszattva-beavatás. Bodhiszattvának lenni annyi, mint „szabad vagyok 375 önmagamtól, szabad vagyok a létezésről, szabad vagyok az élettől, szabad vagyok az éntől”. Amivel pedig azonos vagyok, az a nem-én és a nem-élet és a nem-lét. Nincs világ, nincsenek dolgok, nincsenek ének, nincs lélek, nincs szellem. Mindenki azonos abban, hogy nem lélek és nem én. Az emberek roppant többsége erről nem tud, és álmódzásban él. De aki a gyémántnál keményebb tudást megszerezte, az azonosította magát a nem léttel. És aki ezt megteszi, nem tesz semmit, mert minden maradt a régiben, és nem történt semmi. A bodhiszattva azért jött, hogy minden élőlényt megszabadítson. De nincs lény és nincs megszabadulás. „Aki azt hiszi, hogy van lény és van megszabadulás, nem nevezhető bodhiszattvának.” Mi és ki legyen a bodhiszattva? A bodhiszattva Tathágata legyen.

Tat annyit jelent, mint „az”. Aki magát azonosítja. Az egész Vadzsraccsédikában ez a legnehezebb hely. Senki sem tudja mit jelent azonosítani. A hagyomány állandóan beszél róla, de sehol sem magyarázza meg. A modern pszichológia, mint közérthető fogalmat használja, de soha még csak meg sem kísérelte, hogy megvizsgálja. Könnyen lehet, hogy a hindu metafizika *tat tvam aszi* (ez vagy te) tanításából és az arisztotelészi logika azonosság-elvéből összetett olyan nem tudatos pszichológiai mozzanatról van szó, amelyben teljesen tisztázatlan, hogy ez részesedés, vagy az egyenlőség, vagy az egység, vagy valamilyen olyan 376 viszonylat, amely nem viszonylat többé, mert csak látszólag van kettőről szó, valójában a kettő egy. A nehézség itt az, hogy a paradoxon az azonossággal egybe esik. Ahogy a Vadzsraccsédiká mondja, az én nem én, azért mondják ének. A világ nem világ, azért mondják, hogy világ. A kettő között levő viszony olyan viszony, amely nem viszony. Ami egész-rész viszonyban van, az az egész-rész viszonyban áll. Ami az egységen belül van, az még vehet fel egymással viszonyt. Ha valami azonos, annyit jelent, hogy az azonoson belül semmiféle viszonylat nincs. *Tat* annyi, mint Az. Tathágata pedig az, aki az Azonos. A hindu metafizika abból indul ki,

hogy amíg az emberi tudat szamszkárát termel, vagyis amíg az ember gondolatcsökevényeket használ, abban a bizonyos álom-felhő-buborék-állapotban él, amelynek teljes realitásértéke nincs. Ezt a világot májának, vagyis káprázatnak nevezik. Aki a máját eloszlatja, az eléri a szűzi tudatot, ami a nirvána. Ez a nirvána a nem én, a nem világ és a nem dolog. Az ember megszabadult úgy, hogy nem szabadult meg, mert nincs ember és nincs megszabadulás és nem történt semmi.

Az embernek a májá állapotában, az álom-felhő-buborék gondolatnyomorékai között élő énjét úgy hívják, hogy dzsíva. Dzsíva annyi, mint élőlény. Dzsíva az, aki a homályban tapogatózik, azt hiszi, hogy én, hogy a világ körülötte van, hogy él, hogy meghal, hogy újra testet ölt, és elhiszi, hogy van lélek és szellem és dolog és világ. Amikor az **377** ember megszabadul, a dzsíva rejtélyes változásokon esik át, nem dzsíva többé, hanem Átman. Az Átman az, aki a nirvánát elérte.

A májában élő dzsíva lefokozott éberségben él. Ezt a lefokozott éberséget avidjának hívják. Ez az aluszékonyosság és eltompultság és az alvajárás, amikor a gondolatcsökevényeinek és rémképeinek és rögeszméinek teljes valóságértéket tulajdonít, és a valótlanágban tévelyeg. Tévelyeg ebben a testetöltésben, és hibát hibára halmoz, igazat nem igaznak, nem igazat igaznak tart, a valóságot a nem valóságtól nem tudja megkülönböztetni, tévhitnek felül, hisz abban, hogy van dolog és én, és az elkövetett hibák miatt újra testet kell öltetnie, és tovább tévelyeg számtalan életem át, mint a Vadzsraccsédiká mondja, tízmilliószor százmillió világszázadon keresztül testet ölt és meghal és újra testet ölt. Ezt a tévelygő körforgást hívja a hindu metafizika szamszárának. Az ember mindaddig ebben a szamszárában kering, amíg dzsíva, vagyis amíg a májának valóságértéket tulajdonít. Abban a pillanatban, amikor a pillanat tízezred-részére le tudja dobni, és el tudja hajítani, és el tudja felejtetni mindazt, amit látott és tanult és hallott, és emlékeit és kívánságait és szenvedélyeit és becsvágyát, és mindazt, ami százszor százmillió világszázad testet-öltése alatt benne felhalmozódott, és ugyanarra a pillanatra tízezred-részére tudata anyaszült meztelen tudott lenni, a valóságról egyetlen érintést nyert: abban a tört pillanatban a **378** dzsíva átváltozik Átmaná. Az alvajárásból felébredt, a májá elpárolgott, és realizálódott a nirvána.

Az európai ember számára ennek a lépésnek, amely nem lépés, megértése különösen nehéz. Még olyan ember is, aki a metafizika minden gondolatával tisztában van, és minden erejét annak asszimilálására összpontosítja, még az sem képes megérteni, hogy a Tathágata azonosságában a nirvána és a szamszára, vagy a szűz tudat és a tévelygés, miképpen lehet azonos, és az adott tények közvetlen tapasztalatára ez miképpen alkalmazható. Akinek ilyen megértési nehézsége van, ha a kérdést így teszi fel, máris egy sereg hibát követ el. Mindenekelőtt adott tények közvetlen tapasztalatáról beszél. Közben természetesen adott tények és közvetlen tapasztalatnak azt nevezi, amit a szenzualista és empirikus tudomány annak tart. Buddha ilyesmire persze azt mondaná, hogy mindez szamszkára, vagyis gondolatkorcs, amely az anyagi világ káprázatában fogva maradt, és az alvajárás falát nem tudta áttörni. A közvetlen tapasztalat egészen más. Az nem is tartalmi tudás, hanem a tudatszerkezet megváltoztatása után annak tudomásulvétele, hogy nincs semmi, ami megváltozott volna, és nincs semmi, amit tudomásul lehetett volna venni. Az tán pedig az európai még mindezt alkalmazni is kívánja. Nincs mit alkalmazni, és nincs mire alkalmazni. Végül pedig és főképpen nincs kinek alkalmazni. Nincs megszabadulás. „Aki azt hiszi, **379** hogy van lény, és van megszabadulás, nem nevezhető bodhiszattvának”. Tathágata annyi, mint azonos mindennel, ami van, vagyis nem azonos azzal a nem mindennel, ami nincs. A nirvána nem túlvilág és nem üdv és nem tudás és nem létező, és nem lehet senkinek birtokában, és nem alkalmazható, és nem lehet vele közvetlen tapasztalatot szerezni. Ha a nirvána ezek közül bármelyik lenne, akkor az, aki a nirvánát elérte, csupán a létezés egy állapotát érte volna el. De nirvána annyi, mint az észet meghaladó tudás, más szóval a nem észet meghaladó nem tudás, azért nevezik észet meghaladó tudásnak. Európában néhány misztikus arról beszél, hogy ilyen észet meghaladó tudásban a lélek a túlvilágon részesül. Ez jellegzetes a vallás által elrontott gondolatokra. India azt mondja,

hogy az öröklét nem a halál után kezdődik, hanem soha nem is volt más, mint öröklét, és az ember akkor ébred ennek tudatára, amikor megszerezte: itt és most, ebben a pillanatban, vagyis nem ébred semmire, mert nincs semmi és nem is volt. Az ember mindig szabad volt önmagától, és szabad volt a létezésétől, és szabad volt az élettől, és szabad volt az éntől. Az ember mindig azonos volt mindennel, ami van. Éspedig minden ember. Mindenki Tathágata, annál is inkább, mert nincs mindenki, és nincs Tathágata, ezért mondják mindenkinek és Tathágatának.

– Ez az észet meghaladó tudás. 380

AZ ÉSZT MEGHALADÓ TUDÁS

(A szív-szútra)

Gépiratban: 1955

In: *Az ősök nagy csarnoka I. India*, Budapest, Medio Kiadó. 2003. Életműsorozat: 20. kötet. 381-382. oldal

A tiszteletreméltó Avalokitésvara bodhiszattva amikor az észet meghaladó tudás gyakorlásában elmélyedt, ezt tapasztalta:

A világnak öt alkotóeleme van, és ezek természetük szerint üresek. Sáriputra, szólt, az alakok üresek itt, és úgy mondom, hogy az üresség alak. Az üresség az alaktól nem különbözik, és az alak az ürességtől nem különbözik. Ami alak, az üresség, és ami üresség, az alak.

Nem mondhatsz mást sem az érzékelésre, sem a névre, sem a megértésre, sem az ismeretre.

Minden dolog természete, Sáriputra, hogy üres, nincsen sem kezdete, sem vége, nem hibátlan, és nem nem hibátlan, nem tökéletlen és nem tökéletes. Éppen ezért, Sáriputra, ebben az üres ségben nincs alak, nincs érzékelés, nincs név, nincs megértés, nincs ismeret. Nincs se szem, se fül, sem orr, se száj, se test, se lélek. Nincs sem alak, se hang, sem illat, sem íz, sem érintés, se tárgy.

Nincs itt sem ismeret, se nem tudás, sem az ismeret lerombolása, sem a nem tudás lerombolása. Nincs lehanyatlás és nincs halál, és nincs a lehanyatlás lerombolása és a halál lerombolása. Nincs itt a négy nagy igazság, nincs szenvedés, nincs szenvedés keletkezése, nincs a szenvedés megszüntetése és nincs a szenvedés megszüntetéséhez vezető út. Nincs ismeret és nincs megérkezés. 381

Ha valaki a bodhiszattva észet meghaladó tudása felé indul, tudatába bezárva marad. De ha a tudat fátyla eloszlott, minden félelmet levet, túl minden tévelygésen a végső megszabadulást eléri.

A múlt, a jelen és a jövő minden felébredettjében, mikor az észet meghaladó tudás felé indul, a legmagasabb tökéletes tudás világosodik meg.

Ezért kell tudni az észet meghaladó tudás nagy versét, a Nagy Tudás versét, a meghaladhatatlan verset, az összehasonlíthatatlan verset, amely minden szenvedést megszüntet. Igaz, mert nem téved, amit az észet meghaladó tudás mond:

Menj, menj, menj át a túlsó partra, köss ki a túlsó parton, Bodhi szvaha. 382